Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

ZVEZA NEVLADNIH ORGANIZACIJ NA PODROČJU DROG IN ZASVOJENOSTI

Univerza v Ljubljani
Pedagoška fakulteta

ZDRAVSTVENO IN SOCIALNO VARSTVO Z ROKO V ROKI PRI OBVLADOVANJU IZZIVOV »ODPRTE SCENE«

konferenca z mednarodnim sodelovanjem, Ljubljana, 18.12.2018

ZBORNIK POVZETKOV

Ljubljana, Fakulteta za socialno delo, 2018

Zbornik povzetkov

Konferenca z mednarodnim sodelovanjem, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo, Ljubljana 18. 12. 2018

ZDRAVSTVENO IN SOCIALNO VARSTVO Z ROKO V ROKI PRI OBVLADOVANJU IZZIVOV »ODPRTE SCENE«

Organizacijski odbor
Simona Šabić, Špela Razpotnik, Vera Grebenc, Jure Anžin, Borut Bah, Amra Šabić, Bojan Kuljanac, Hana Košan, Ana Cimerman, Ines Javševec, Monika Karlovčec, Žanin Čopi, Dare Kocmur, Vida Vincek

Programski odbor
Simona Šabić, Špela Razpotnik, Vera Grebenc, Jure Anžin, Borut Bah, Amra Šabić, Ana Cimerman

Uredila
Amra Šabić

Oblikovala
Amra Šabić

Jezikovno pregledal
Borut Petrović Jesenovec

Organizatorji konference

- Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo
- Zveza nevladnih organizacij na področju drog in zasvojenosti
- Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Izdala: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani

Leto izdaje: 2018

Naklada: 80 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

364.4-787.9:61(082)

ZDRAVSTVENO in socialno varstvo z roko v roki pri obvladovanju izzivov "odprte scene" : konferenca z mednarodnim sodelovanjem, Ljubljana, 18.12.2018 : zbornik povzetkov / [uredila Amra Šabić] ; [organizatorji] Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo [in] Zveza nevladnih organizacij na področju drog in zasvojenosti [in] Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. - Ljubljana : Fakulteta za socialno delo, 2018

80 izv.

ISBN 978-961-6569-65-1
1. Šabić, Amra 2. Univerza v Ljubljani. Fakulteta za socialno delo 3. Zveza nevladnih organizacij na področju drog in zasvojenosti 4. Univerza v Ljubljani. Pedagoška fakulteta
COBISS.SI-ID 95824641

Kazalo vsebine

Uvodnik 4

Izzivi uporabnikov pri uporabi zdravstvenih in socialnih storitev (Terensko delo z odvisniki od prepovedanih drog) 5

»V SLOGI JE MOČ... ALI SAMO KINO?« 6

Izkušnje uporabnikov drog v psihiatrični obravnavi 7

Zdravstveni socialni delavci 8

Sodelovanje med zdravstvom in socialo 9

Uporaba in kupovanje tablet na črnem trgu 10

Video prikaz izkušenj sodelovanja zdravstva in sociale v projektu mobilne enote Društvo ŠENT (terensko delo Nova Gorica) 11

Primer dobrega sodelovanja med javno in nevladno sfero 12

Prepletanje zdravstvenega in psihosocialnega dela ambulante 13

Odnosi med organi kazenskega pregona, zainteresiranimi deležniki, lokalnimi bolnišnicami, partnerji z HR, ter mestnimi hišami (Relationships with law enforcement, stakeholders, local hospitals, partners in HR, city hall - skype predstavitev) 14

Projekt Frostschutzengel Plus : socialno svetovanje in zdravstvena oskrba za brezdomne (Project Frostschutzengel Plus: social counselling and health care for homeless people; Berlin) 15

Izkušnje iz Amstrdama (skype predstavitev) 16

Osnovne smernice in zgodovinski vpogled v delovanje varnih sob za uporabnike drog v Amsterdamu (Basic guidelines and historical insights into the operation of safe rooms for drug users in Amsterdam) 17

Viri drog v Barceloni - zdravljenje in zmanjševanje škode 18

Pomoč, kot si jo želijo in na kakršno upajo uporabniki in uporabnice služb socialnega in zdravstvenega varstva 19

Integrirane službe na področju brezdomstva in uporabe drog 20

Družba, struktura in politika: med normalizacijo in družbeno odklonskostjo posameznika 21

Uvodnik

Prve odprte scene uživanja drog so družbeni pojav, s katerim so se večja svetovna mesta srečala že v devetdesetih letih 20. stoletja. Leta 2017 pa se je prvič pojavila tudi v Ljubljani. Nastala je kot posledica preureditve mesta, porušenja zidu na Metelkovi ulici. Uporabniki psihoaktivnih substanc so se preselili izza tako imenovanega »zidka« v mestno središče. Prekupčevanje, nasilje, kriminal ipd. so postali »scena« mestnega središča. Pojavili so se novi izzivi, na katere nismo bili pripravljeni. Kljub znanju, izkušnjam in zakonskim podlagam pojava ni bilo mogoče zajeziti, zato je *Zveza nevladnih organizaciji na področju drog in zasvojenosti* ugotovila, da je na tem področju potrebno skupno sodelovanje. Za ta namen je junija 2017 skupaj z Pedagoško fakulteto in Fakulteto za socialno delo organizirala prvo srečanje in nanj povabila vse deležnike (predstavnike Ministrstva za zdravje, Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Mestne občina Ljubljana – Oddelek za socialno varstvo, Zdravstveni dom Ljubljana Center – CZOPD, Športno društvo Tabor, Policijsko postajo Ljubljana, Mestno redarstvo MOL, Društvo Kralji ulice, Društvo Stigma, Združenje DrogArt, Društvo prostovoljcev Vincencijeve zveze dobrote, Društvo Šent, Zavetišče Ljubljana, brezdomne uporabnike in uporabnike psihoaktivnih substanc). Srečanje je bilo namenjeno predstavitvi problematike in iskanju konkretnih rešitev. Srečanju je nato sledilo več srečanj najprej na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, potem na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje v Kopru, Ministerstvu za zdravje, nazadnje pa je potekala okrogla miza v Mestni hiši v Ljubljani, ki jo je organizirala Mestna občina Ljubljana. Skupni imenovalec vseh srečanj je bil iskanje načinov reševanja problematike moteče rabe javnih prostorov.

Srečanja so omogočila nova spoznanja in zaveze. Na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti so se zavezali, da bodo skupaj z Ministrstvom za zdravje poiskali skupne rešitve za programe, v katerih se prepletajo zdravstvene in socialne storitve (pravne podlage, skupni programi, zaposlovanje zdravstvenega kadra v programih ipd.). Okrogla miza v Mestni hiši pa je imela za posledico, da je župan pozval tri zdravstvene domove kot dodatne lokacije substitucijskega zdravljena in Ministrstvo za zdravje, naj vzpostavi varno sobo v okviru Univerzitetne psihiatrične klinike v Ljubljani. Na podlagi tega srečanja se je izoblikovala tudi posebna multidisciplinarna delovna skupina v okviru Mestne občine Ljubljana, ki je imela nalogo pripraviti smernice za reševanje problematike nedovoljenih drog v Ljubljani.

V procesu dela so bili prepoznani tudi drugi deležniki in pokazalo se je, da je problematika odprte scene širši problem, kot smo ga prepoznali na začetku. Pokazalo se je, da kljub na videz dobro urejeni zakonski podlagi še vedno nimamo celostno zasnovanih storitev (odsotnost tako imenovanih »mokrih« varnih sob, varnih sob za uživanje drog, razpršenost substitucijske terapije, kombiniranih namestitvenih kapacitet, oskrbe po bolnišničnem odpustu brezdomnih in trajno bolnih uživalcev, odsotnost celostnega pristopa k zmanjševanju škode idr.). Službe na področju socialnega in zdravstvenega varstva delujejo dobro znotraj svojih storitev, manjkajo pa povezovanje, sodelovanje in multidisciplinarne oblike dela, koordinacija storitev, individualiziran pristop, storitve so regijsko/lokalno razpršene idp. Zato želi konferenca poudariti potrebe brezdomnih uživalcev psihoaktivnih substanc, kot jih zaznavajo izvajalci nizkopražnih programov, in predstaviti dobre domače in tuje prakse, da bi skupaj poiskali načine ustrezne celostne pomoči tej skupini uporabnikov. Cilj konference je, da na podlagi izkušenj reševanja stisk brezdomnih uporabnikov psihoaktivnih substanc prepoznamo, kje so ovire v zdajšnjem sistemu organizirane pomoči.

Amra Šabić

Izzivi uporabnikov pri uporabi zdravstvenih in socialnih storitev (Terensko delo z odvisniki od prepovedanih drog)

V dolgoletni praksi dela na terenu z uživalci drog opažamo veliko različnih odzivov pri uporabi socialnih in zdravstvenih storitev oziroma različno obravnavo strokovnih delavcev. Uporabnice in uporabniki so deležni tako enakovredne obravnave, korektnega informiranja o pravicah in obveznostih, vključevanja v družbene vloge in življenje v skupnosti, kot tudi diametralno nasprotne obravnave. Velika večina uporabnikov pa je v svoji »karieri« in vlogi uživalca drog doživela družbeno zavračanje, izključevanje, diskriminacijo in stigmatizacijo.

Pri stikih s strokovnimi delavci služb na področju zdravstva in sociale še vedno opažamo predsodke, stereotipne predstave in neenako obravnavo uporabnikov.

Uporabniki se pogosto, ko iščejo pomoč za težave, ki niso neposredno povezane z zasvojenostjo od drog, znajdejo v tako imenovanem sistemu vrtljivih vrat, hodijo od službe do službe, te pa praviloma na njihove težave gledajo, kot da so posledica uporabe drog, zaposleni pa se do njih vedejo poniževalno. Velikokrat opažamo, da strokovno osebje nima širšega znanja o zasvojenosti, njenem razvoju in dinamiki poteka zasvojenosti.

Večina uporabnikov si želi bolj celostne obravnave, svetovanja, podpore, pomoči, zagovorništva, da bi se rešili iz kroga zasvojenosti. Potrebujejo strokovne delavce, ki bi se bili pripravljeni pogovarjati z njimi, jih slišati, imeti do njih spoštljiv odnos.

Pri obravnavi uživalcev drog se nam zdita ključni upoštevanje uživalca drog kot človeka in razumevanje širšega konteksta zasvojenosti.

Ključne besede: terensko delo, strokovne službe, izkušnje uporabnikov, celostna obravnava, razumevanje konteksta

Martina Pesek, Damir Škrinjar, Nataša Verdinek, Javni zavod Socio

Kontakt: zasvojenosti.socio@gmail.com

»V SLOGI JE MOČ... ALI SAMO KINO?«

Društvo za pomoč odvisnikom in njihovim družinam SVIT Koper je bilo ustanovljeno leta 1992 kot odziv na potrebe na terenu, v družbi, med ljudmi. Svojci so se zaradi početja bližnjih, predvsem otrok, znašli v stiski, zato so si poiskali pomoč. Hkrati so ustanovili društvo, da bi lahko zaupali svoje izkušnje in se povezali z različnimi strokovnjaki, ki so takrat delovali v ustanovah na področju zdravstva in sociale ter imeli teoretična znanja, s katerimi bi morda lahko pomagali, predvsem razumeti. Delo, najprej prostovoljcev in pozneje zaposlenih v društvu, je potekalo kot pomoč in podpora za uporabnike prepovedanih drog kakor tudi za njihove svojce.

S časom so zaposleni pridobili veliko praktičnih izkušenj. Vsakodnevno preživljanje časa z uporabniki v dnevnem centru ali na terenu je za vse, ki so v društvu delovali in še delujemo, pripomoglo k temu, da so zaposleni pridobili posebna védenja, s katerimi lahko pomagajo pri razreševanju številnih težav, ki so se pojavljale pri ljudeh zaradi uporabe prepovedanih psihoaktivnih substanc. Prav zaradi ugotavljanja potreb in želja ljudi, s katerimi v društvu delajo, se povezujejo tudi z določenimi institucijami, da bi bilo razumevanje problematike boljše, sobivanje vseh nas pa kakovostnejše in prijetnejše.

Ključne besede: razvoj društva, praktične izkušnje, potrebe, želje, povezovanje, razumevanje problematike

mag. Žanin Čopi, strokovna vodja Društvo za pomoč odvisnikom in njihovim družinam SVIT Koper

Kontakt: drsvit@gmail.com

Izkušnje uporabnikov drog v psihiatrični obravnavi

Vidik uživalcev drog želimo predstaviti skozi zgodbo našega uporabnika, ki že nekaj let redno kozumira psihoaktivne substance. Njegova zgodba je zgodba zanemarjenih (ali spregledanih) psihiatričnih motenj in neobravnavanih travm, po njegovem (in našem) mnenju zaradi dejstva, da je uživalec psihoaktivnih substanc. Zasvojenost se še dandanes pogosto obravnava tudi v zdravstvu kot moralno sporna izbira. Taisti strokovnjaki vse prepogosto spregledajo srž težave: nepredelane travme, pomanjkanje podpore, druge diagnoze itd. Veliko ljudi, ki kronično uživajo psihoaktivne substance, to počnejo kot poskus samozdravljenja. Ko poiščejo pomoč na psihiatriji, saj želijo obravnavo zaradi svojih primarnih težav, pa jim je pomoč odtegnjena, ker se njihov način spoprijemanja s hudo stisko dojema kot moralno sporen.

Poleg moralističnega pogleda da uporabnike drog pa pogosto opažamo tudi prepričanje, da mora zasvojeni posameznik biti precej motiviran, da bi uspešno prenehal z uživanjem psihoaktivnih substanc (čeprav vemo, da prekomerno uživanje substanc vpliva na možganske centre, zadolžene za motivacijo in samonadzor, ravno zato prihaja do kroničnega uživanja psihoaktivnih substanc). V takšni doktrini je spregledana nemajhna skupina uživalcev, ki je izgubila nadzor nad uporabo substanc. Na terenu srečujemo posameznike, ki celo življenje doživljajo zlorabe, zanemarjanje, mnogi med njimi so tudi brezdomni. Nihove življenjske okoliščine so torej zelo zapletene, od njih pa se pričakuje nerealna motiviranost za spremembo, zaradi pomanjkanja motivacija pa jim je odtegnjena kvalitetna obravnava. Posamezniki, ki bi morali dobiti največ psihiatrične pomoči, je prepogosto dobijo najmanj.

Ključne besede: spregledani, travme, dvojne diagnoze, izguba nadzora

Ana Kralj, Maša Martič, odKrit, Društvo DrogArt

Kontakt: ana.kralj@drogart.org, masa@drogart.org

Zdravstveni socialni delavci

Na društvu za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice se v zadnjem času pogosteje srečujejo z uporabniki, ki imajo kombinirane težave – različne oblike zasvojenosti v kombinaciji z zdravstvenimi težavami in dolgotrajno brezdomstvo. Na konferenci bodo predstavili primer uporabnika (starost 50 let), ki je dolgoletni uporabnik dovoljenih in nedovoljenih drog. Potem ko je leta 2017 dobil bivalno enoto Javni stanovanjski sklad Mestne občine Ljubljana, se mu je zdravstveno stanje začelo slabšati. Na vsakih nekaj mesecev je bil na različnih oddelkih Univerzitetnega kliničnega centra zaradi zdravljenja. Po koncu bolnišničnega zdravljenja je bil odpuščen v svojo bivalno enoto. Gospod je neorientiran v prostoru in času ter težko skrbi zase (ima težave pri jemanju zdravil, opravljanju osebne higiene, prehranjevanju, oblačenju ipd.). Še večkrat je potem sprejet v bolnišnico in odpuščen nazaj v bivalno enoto. Podali smo vlogi za institucionalno varstvo in za oskrbo na domu. Pri obeh se srečujemo z dolgo čakalno vrsto, v tem času pa mu vse, kar potrebuje, zagotavljamo socialni delavci, zaposleni na društvu, ki ga občasno najdemo tudi v kritičnem stanju in kličemo rešilce. Za konec tedna pa je prepuščen sam sebi in drugim stanovalcem ter varnostnikom v bivalni enoti.

Ključne besede: kombinirane težave, primer iz prakse, čakalne vrste, oskrba na domu, institucionalno varstvo

Ines Jaušovec, Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice

Kontakt: ines.jausovec@kraljiulice.org

Sodelovanje med zdravstvom in socialo

Na konkretnem primeru bomo predstavili problem, ki smo ga zaznali v zadnjem času zaposleni tako v varni hiši kot tudi v zdravstvenem sektorju. Pokazala se je potreba po vzpostavitvi nastanitvenih kapacitet, ki bi zagotavljale hkratno socialno in zdravstveno oskrbo uporabnikov drog. Predvsem nastane problem pri obravnavi starejših, obolelih uporabnikov in uporabnic s hujšimi zdravstvenimi težavami, ki pridejo iz bolnišnice, pa nam jih ne uspe namestiti v ustrezne ustanove (zaradi različnih razlogov, tudi zato, ker ustreznih ustanov ni).

Predstavili bomo nastanitev uporabnikov drog po bolnišničnem zdravljenju ali v drugih primerih akutnih ali kroničnih zdravstvenih težav. Ti pogosto izpadejo iz obstoječih namestitvenih možnosti: negovalne bolnišnice nimajo inovativnih oddelkov ali sob, ko bi bilo to potrebno; domovi za stare jih zavračajo, če niso dovolj stari, predolgi so tudi postopki za sprejem; posebni socialno varstveni zavodi se izogibajo uporabnikom drog in okuženim s hepatitisom – seveda ne uradno, ampak se že najde kak drug »uraden razlog«, zakaj se nekoga ne sprejme.

Ni sistemskih rešitev, iščejo se alternativne rešitve (se pravi, da je to prepuščeno zavzetosti in iznajdljivosti posameznega strokovnega delavca). Zavetišče je neustrezna rešitev, saj ga mora oseba v slabem zdravstvenem stanju čez dan zapustiti in tam lahko le prespi, ni zdravstvenega kadra.

Ciljne skupine so tri: (1)brezdomni uporabniki drog in uporabniki s slabo razvito socialno mrežo ali brez nje, (2)starejši uporabniki drog z hujšimi zdravstvenimi težavami, (3)uporabniki drog po bolnišničnem zdravljenju.

Rešitev glede nastanitev bi lahko bila trajna ali začasna (odvisno od zdravstvene problematike); npr. en del bi bil stanovanjskega tipa, drugi pa bolj prehodne narave, dokler si oseba ne opomore in ne najde ustrezne namestitve. Zagotoviti je treba zdravstveno in socialno obravnavo nameščenih oseb, obravnava pa bi morala biti individualizirana.

Ključne besede: kombinirane namestitve, starejši, oboleli uporabniki, sistemske pomanjkljivosti, individualiziran pristop

Neva Faninger, Društvo Stigma

Kontakt: neva.vhstigma@gmail.com

Uporaba in kupovanje tablet na črnem trgu

Kot enega od najbolj žgočih problemov, s katerimi se srečujemo na sceni, je problem uporabe flormidalov in drugih tablet, ki jih uporabniki kupujejo na črnem trgu. Zaznavamo prodajo tablet, ki jih nenadzorovano pakirajo in prodajajo iz Bosne in Srbije. Flormidali so močnejši od dormicuma, ki so ga uporabniki vajeni in so ga več let tudi legalno prejemali, pojavlja pa se vedno več ponaredkov, v katerih so različne sestavine (ki jih uporabniki ne poznajo), ki tudi povzročajo nenavadne in škodljive učinke. Predstavili bomo nekaj konkretnih primerov. En uporabnik je prejemal flormidal in naknadno dobil dormicum z drugačnim učinkovanjem (brez omamnega učinka). Nekateri uporabniki pa poročajo o problematičnosti urinskih testov (testi tablet flormidala so prepoznali več različnih sestavin, tudi ketamin, ene snovi pa test ni prepoznal).

Problem omenjenih tablet je povzročanje hude zasvojenosti, za katero trenutno ni načinov zdravljenja, hkrati pa tudi ne vemo. kakšne bodo posledice. Prispevek opozarja na potrebo po pripravljenosti zdravstva na spoprijemanje s to problematiko.

Predlagamo, da v sistemu pridobimo tablete iz več različnih virov in jih testiramo. Predvsem pa se mora zdravstvo pripraviti na hude psihoze, krize, ki jih uporabniki takšnih tablet opisujejo. Gre za problem, ki se ga nihče ne zaveda, niti zdravniki. Je pa to najpogostejša droga, ki je ta hip na tržišču najbolj iskana. Uživajo jo s snifanjem in tudi intravenozno.

Poleg omenjenih še vedno obstaja problem welbutrina (imenovanega tudi zaporniški kokain; uporabniki ga injicirajo) in kokaina, ki je zaradi različnih primesi prav tako nevaren (različni preprodajalci dodajajo različne primesi od icea, spida, tablet kafetin, paracetamola in drugih tablet, zaznane pa so bile še nevarnejše snovi).

Vse to kaže na potrebo po resni obravnavi problema, predvsem zdravstva. Ko pa govorimo o problemih odprte scene, ne gre samo za iskanje načelnih rešitev glede usklajevanja služb v okviru skupnostnega pristopa. Treba je tudi opozoriti na konkretne pojave, ki spreminjajo naravo zasvojenosti, in na nepripravljenost na težave, ki jih taki trendi ustvarjajo. Takšne okoliščine zelo vplivajo na naravo odprte scene.

Ključne besede: tabletomanija, črni trg, urinski testi, pomanjkanje odgovorov, metode dela

Eli Zamernik, Društvo Stigma

Kontakt: drustvo.stigma@siol.net

Video prikaz izkušenj sodelovanja zdravstva in sociale v projektu mobilne enote Društvo ŠENT (terensko delo Nova Gorica)

Na podlagi javnega razpisa Ministrstva za zdravje smo leta 2018 nadgradili mobilne enote, ki na območju Slovenije opravljajo terensko delo z uporabniki prepovedanih drog. Prejeli smo nova terenska vozila, ki naj bi bila bolj prilagojena za delo na terenu in so nadomestila stara, ki so bila po večini odslužena. Poleg tega smo dobili novo zaposlitev – diplomirano medicinsko sestro, ki skupaj z laičnim in strokovnim delavcem s področja socialnega varstva dopolnjuje terenski tim in skrbi za zdravstveni vidik potreb, ki jih imajo naši uporabniki. Prav nova zaposlitev, ki jo omogoča zdravstveni dom, pomeni pomemben kakovostni preskok pri delu z uporabniki drog in zmanjševanju škode, ki pri tej populaciji nastaja.

V Društvu Šent, ki ima na območju severne Primorske dva programa za zmanjševanje škode *Dnevni center za uporabnike prepovedanih drog* in *Terensko delo z uporabniki prepovedanih drog*, bodo predstavili prakse, ki se nanašajo predvsem na povezavo med socialnim in zdravstvenim sektorjem. Po dogovoru z uporabniki, s katerimi delamo v obeh programih, želimo predstaviti vsakdanje praktične primere interakcije med delavci in uporabniki ter tako prikazati dobre prakse sodelovanja zdravstva in sociale.

Ključne besede: mobilna enota, terenski tim, povezovanje, dobri primeri

Luka Mrak, Društvo ŠENT, Nova Gorica

Kontakt: luka.mrak@sent.si

Primer dobrega sodelovanja med javno in nevladno sfero

Mændenes Hjem je organizacija iz København z več kot stoletno zgodovino. Njihova ciljna skupina so najranljivejši uporabniki drog brez doma. Organizacija skrbi za zavetišče za uživalce, kjer trenutno živi okoli 40 uporabnikov in uporabnic. V enaki stavbi je tudi kontaktni center, kjer se lahko uporabniki družijo, dobijo potrebne informacije in podporo. Imajo tudi menzo, ki pripravlja tri zdrave in tople obroke na dan. Poleg kontakte sobe je tudi ordinacija, odprta nekajkrat na teden, kjer dela medicinsko osebje, nekajkrat na mesec pa so v njej gostujoči specializirani zdravniki. V enaki stavbi je varna soba za uživanje droge, ki je razdeljena na dva dela, eden zavzema sobo za injiciranje droge in drugi pa sobo za kajenje droge. Vsak dan je v prostorih okoli 400–800 vnosov droge. Poleg tega k organizaciji sodi še kavarna, ki je od zavetišča oddaljena le kakšnih pet minut. Tudi tam so: manjša ordinacija, ki je odprta vsak dan, dvorišče, kjer lahko uporabniki preživljajo čas, in pa ulična kuhinja z brezplačnimi dnevnimi obroki. Zadnja stavba je zavetišče za uporabnice drog, ki se ukvarjajo s prostitucijo. Prav tako Maendenes hjem vodi projekt, namenjen uporabnikom drog iz držav Vzhodne Evrope, ki po navadi nimajo urejenega statusa in imajo veliko zdravstvenih težav.

V organizaciji so zaposleni različni profili. Veliko je zdravstvenih in socialnih delavcev, imajo pa tudi psihologe, kuharje in ljudi z občinskega oddelka za brezdomce (z njimi sodelujejo vsak dan). Poleg tega jim pomaga tudi veliko prostovoljcev, meščani pa jim velikokrat prinesejo oblačila in hrano. Pomemben vidik dela je tudi ulično delo, s katerim želijo doseči najbolj skrite uporabnike.

Organizacija je deležna velike podpore meščanov ter tudi vlade in občine. Delovanje organizacije je nepogrešljivo v svetu uličnih ljudi, prav tako pa ves čas zaznava njihove potrebe in program sproti prilagaja, se povezuje z drugimi akterji in je aktivno vključena v spremembe v mestu.

V predstavitvi se bom osredotočila na sodelovanje organizacije z vlado, občino, policijo in lokalnimi bolnišnicami. Predstavila pa bom tudi, kako se financira in kdo so njeni najpomembnejši deležniki.

Ključne besede: brezdomni uporabniki, celostni pristop, zavetišča, multidisciplinarnost, ulično delo, sodelovanje

Ana Cimerman

Simon Thilkjær Nicholson, socialni delavec, Mændenes hjem, København, Danska

Kontakt: simon_nicholson6@hotmail.com

Prepletanje zdravstvenega in psihosocialnega dela ambulante

Ambulanta s posvetovalnico za osebe brez zdravstvenega zavarovanja/Ambulanta Pro Bono deluje že od januarja 2002. Naši uporabniki/pacienti so osebe brez urejenega zdravstvenega zavarovanja, ki se ne morejo vključiti v zdravstveni sistem.

V ambulanti delujejo prostovoljci: zdravniki, farmacevti, fizioterapevtka, babica, pravnik, psihoterapevtka. Zaposleni sta dve strokovnjakinji: medicinska sestra in socialna delavka. Pri pomoči uporabnikom/pacientom razvijamo interdisciplinarni način dela. Strokovni vodja ambulante je dr. Aleksander Doplihar.

Glede na potrebe naših uporabnikov/pacientov razvijamo in nadgrajujemo program, ki je star že skoraj 17 let. V vseh teh letih se je program, ki ga izvajamo v ambulanti, uspešno razvil v primer dobre prakse. Po njegovem vzoru so bile ustanovljene tudi podobne ambulante v Sloveniji, in sicer v Mariboru, Kopru in Kranju.

Ključne besede: zdravstveno zavarovanje, Pro bono, interdisciplinarno delo, dobre prakse

Alenka Ugrin Vatovec,strokovna delavka Slovenske filantropije/Social Expert of Slovene Philanthropy
Vodja posvetovalnice v Ambulanti za osebe brez zdravstvenega zavarovanja/Leader of the Counselling programme at the Clinic for persons without health insurance
Ambulanta za osebe brez zdravstvenega zavarovanja/Clinic for persons without health insurance

Kontakt: alenka.ugrin-vatovec@filantropija.org

Odnosi med organi kazenskega pregona, zainteresiranimi deležniki, lokalnimi bolnišnicami, partnerji z HR, ter mestnimi hišami (Relationships with law enforcement, stakeholders, local hospitals, partners in HR, city hall - skype predstavitev)

Predstavljeno bo načelo dela, ki ga izvajajo v organizaciji Gaia v Parizu. Leta 2005 je bila ustanovljena v okviru delovanja mednarodne organizacije Zdravniki brez meja. Organizacija v Parizu izvaja programe zamenjave sterilnega pribora za uporabo drog. V devetdesetih letih so začeli mobilno deljenje metadona (avtobus), od leta 2005 pa izvajajo tudi terensko delo z mobilnim vozilom. V Parizu je sicer tudi deset dnevnih centrov, namenjenih uporabnikom drog. Po ocenah je v Parizu približno 15.000 uporabnikov drog. Projekt Varna soba za uporabo drog so začeli razvijati leta 2009 in po sedmih letih pogajanj jim je oktobra 2016 uspelo odpreti prvo varno sobo v Franciji. Varna soba deluje v bližini največje železniške postaje v Evropi po številu potnikov, Gare du Nord (na leto jih je več kot 210 milijonov). Lokacija je bila izbrana zato, ker je ob tej ogromni železniški postaji že več let obstajala ena največjih odprtih (javnih) scen uporabe drog, na tem območju so že več let izvajali terensko delo s kombijem. Poleg tega jim je šlo na roke tudi mesto Pariz, saj jim je namenilo 450 m2 prostora v mestni bolnišnici. Bolnišnica je ob enem večjih izhodov iz podzemne železnice. V kompleksu so bolnišnica, urgenca in v zadnjem delu z ločenim vhodom varna soba.

Ključne besede: programi zmanjševanja škode, mobilne enote, terensko delo, dnevni centri, varna soba

Thomas Dusouchet, farmacevt in namestnik direktorja Gaie, Pariz, Francija

Kontakt: thomas.dusouchet@gaia-paris.fr

Projekt Frostschutzengel Plus : socialno svetovanje in zdravstvena oskrba za brezdomne (Project Frostschutzengel Plus: social counselling and health care for homeless people; Berlin)

Projekt "Frostschutzengel Plus" od januarja 2016 zagotavlja mobilno svetovanje na terenu in v storitvenih ustanovah z nizkim pragom v Berlinu. Projekt do konca leta 2018 financira FEAD – Sklad za evropsko pomoč najbolj ogroženim. Ciljna skupina so brezdomci, s posebnim poudarkom na brezdomnih državljanih Evropske unije. Cilj projekta je, da ponudniki storitev rednega in utečenega sistema socialne podpore postanejo dostopni ciljni populaciji. S tem jim omogočijo dolgoročno uporaba storitev, posredno pa tudi odpravo brezdomstva Ponujeni jeziki so bolgarščina, romunščina, ruščina, litovščina in poljščina. S terenskim delom dosegamo ciljno skupino, ki praviloma ne uporablja storitev rednih ponudnikov – pogosto zaradi težav pri razumevanju. V projektu sodelujejo tako socialni kot zdravstveni svetovalci in omogočajo celostno podporo, zdravstvena obravnava pa je mogoča tudi v ambulanti.

Projekt "Frostschutzengel Plus" je leta 2018 prejel nagrado FEANTSA Ending Homelessness Award.

Ključne besede: mobilno svetovanje, brezdomni uživalci drog, terensko delo, večjezičnost, multidisciplinarnost

Ana Sandu, Projekt „Frostschutzengel plus“, Projekt promocije zdravja in svetovanja za brezdomne ljudi, Berlin, Nemčija

Kontakt: beratung@frostschutzengel.de

Izkušnje iz Amstrdama (skype predstavitev)

Avtor bo predstavil način dela, ki ga uporabljajo v Amsterdamu na Nizozemskem. Poleg praktičnih pristopov bodo prikazani tudi teoretični vidiki izvajanja programov zmanjševanja škode na Nizozemskem in širše. Predstavljeni bodo tako pozitivni kot negativni vidiki za vsak pristop posebej. Kljub množici različnih praks in teorij pa se še vedno pokaže kot najboljši pristop kombiniranje vseh, in to na način, ki je prilagojen glede na potrebe uporabnikov in lokalne skupnosti. Izkušnje tako kažejo, da je najpomembnejše merilo pri oblikovanju dobrih praks tisto načelo, ki zadovoljuje potrebe posameznika in je prilagojeno vsakemu uporabniku posebej.

Ključne besede: teorije zmanjševanja škode, prakse zmanjševanja škode, potrebe uporabnikov, dobre prakse, individualiziran pristop

Jason Farrell, Project Officer - *European Initiative on HCV and Drug Use* Correlation - European Harm Reduction Network, c/o Foundation De Regenboog Groep, Amsterdam Nizozemska

Kontakt: jfarrell@correlation-net.org

Osnovne smernice in zgodovinski vpogled v delovanje varnih sob za uporabnike drog v Amsterdamu (Basic guidelines and historical insights into the operation of safe rooms for drug users in Amsterdam)

V okviru širitve dejavnosti na področju zmanjševanja škode je leta 2017 začel nastajati film o varnih sobah v Amsterdamu. Posnelo ga je Društvo Stigma s finančno podporo Ministrstva za zdravje. Dokončan je bil leta 2018 in opremljen s slovenskimi podnapisi. Prispevek v 14 minutah prikaže stališče dveh izvajalcev (Cendrica Charveta in Conrada Köckerja) do potreb po varnih sobah. Sogovornika poudarita namen projekta in temeljne delovanja varnih sob. V prvem delu so prikazani: zgodovinski pregled implementacije programov zmanjševanja škode, zapleti in načini reševanja pri vzpostavljanju varnih sob v Amsterdamu. V drugem delu predstavita sodelovanje med izvajalci, zdravstvenimi in socialnimi delavci, policijo, mestnimi oblastmi in različnimi deležniki. V zadnjem delu pa podata nekaj predlogov, namenjenih odločevalcem v Sloveniji**.**

Prikazan bo prvi slovenski film o varni sobi za uporabo drog v Amsterdamu. Predstavi temeljne smernice in zgodovinski vpogled v delovanje varnih sob za uporabnike drog. Gre za enega od najpomembnejših projektov zmanjševanja škode.

Ključne besede: varne sobe, osnove delovanja, zgodovinski pregled, multidisciplinarno sodelovanje, predlogi

Dokumentarni film De Regenbook Groep AMOC, Amsterdam in Društva Stigme

Kontakt: drustvo.stigma@siol.net

Viri drog v Barceloni - zdravljenje in zmanjševanje škode

Organizacije na področju drog izvajajo več projektov (npr. varne sobe, metadonska terapija), namenjenih uporabnikom/cam drog. Največja varna soba v Barceloni CAS Baluard deluje v isti stavbi kot razdelilnica metadona. Izvajajo tudi mobilno različico obeh programov – kombi za razdeljevanje metadona in kombi za uporabo drog. Kombija vsak dan krožita po Barceloni po vnaprej dogovorjenem urniku. V organizaciji(Agencia de Salut Publica de Barcelona je zaposlenih 300 ljudi. Sredstva za izvajanje programov prispeva tako mesto Barcelona kot tudi regija Katalonija. Poleg tega imajo v mestu tudi »Drug plan agency« - službo, ki skrbi za sprotno načrtovanje politike v zvezi s problematiko drog. V službi je zaposlenih deset oseb. Vsaka štiri leta pripravi posodobljen načrt obravnave problematike. Načrt nato potrdi lokalna oblast.

Problematika uporabe drog se je začela v sedemdesetih letih na obrobjih Barcelone, programe za uporabnike pa so začeli izvajati konec osemdesetih in na začetku devetdesetih let. Največji problem je bila visoka stopnja HIV-a med populacijo uporabnikov drog. Prav zato so začeli razdeljevati sterilni pribor za injiciranje drog. V času olimpijskih iger leta 1992 so so se odločili za izselitev vseh uporabnikov drog iz središča Barcelone v četrt Cantunis in tam se je hitro izoblikovala velika odprta scena uporabe drog, razmere pa so zelo hitro postale neobvladljive. V tistem letu je tudi največ uporabnikov umrlo zaradi predoziranja – 160. Kljub temu pa je scena obstajala do leta 2004.

Uporabniki so se vrnili v središče mesta, zato so meščani in mestne oblasti spoznali, da je treba nekaj ukreniti. Leta 2004 so odprli prvo mobilno varno sobo. Danes jih je v Barceloni deset in delujejo v okviru javnozdravstvenih zavodov. Imajo vse tri modele varnih sob – mobilno, bolnišnično in kombinirano (varna soba z dnevnim centrom). Prednost zadnjih je v tem, da so cenejše, slabost pa, da mora uporabnik po uporabi drog takoj zapustiti prostor (oz. vozilo).

Zaradi hude problematike so se v reševanje situacije vključili vsi – javnozdravstvena organizacija izvaja programe in koordinira delo, v reševanje pa se vključujejo tudi nevladne organizacije, policija, sosedje. V bližini največjega centra CAS Baluard sta tako bolnišnica kot urgenca. Stalno so navzoči terenski delavci, ki se srečujejo z uporabniki in pobirajo igle. V določenih programih sodelujejo sosedje in uporabniki – npr. na vrtu, kjer skupaj gojijo zelenjavo, sadijo in prodajajo rastline – gre torej za nekakšno socialno podjetje. Stalno so navzoče ekipe policije in redarstva. Z izvajanjem vseh ukrepov se je smrtnost zaradi predoziranja z leti zmanjšala na 40 (leta 2016).

Ključne besede: odprta scena, modeli varnih sob, multidisciplinarnost, sodelovanje deležnikov, socialno podjetništvo

Oleguer Parés, Public Health Agency of Barcelona

Kontakt: opares@aspb.cat

Pomoč, kot si jo želijo in na kakršno upajo uporabniki in uporabnice služb socialnega in zdravstvenega varstva

V vseh etičnih kodeksih poklicev pomoči je zapisano osrednje načelo dela z ljudmi: spoštovanje človekovega dostojanstva. Človekovo dostojanstvo je vrednota, ki jo varuje ustava in jo utemeljuje deklaracija o človekovih pravicah. Dostojanstvo je del človekove osebnosti in se izrazi v medsebojnih odnosih z drugimi ljudmi. V spoštovanju človekovega dostojanstva se izražajo osnovna človečnost in civilizacijske norme. V raziskavah potreb in storitev, ki smo jih na Fakulteti za socialno delo opravili v zadnjih dvajsetih letih, smo ugotovili, da ljudje kot uporabniki služb v postopkih pogosto doživljajo nemoč. Prevladoval je občutek, da jih sistem požira in da kljub hoji od vrat do vrat ne morejo smiselno rešiti svojih vsakdanjih problemov. Prav vsi pa si kot uporabniki storitev želijo predvsem biti sprejeti in razumljeni v svoji stiski. Želijo si dobrega osebnega odnosa s strokovnimi delavci in delavkami, pomoči, ki bo preprosto dostopna, možnosti, da uredijo več zadev na enem mestu ali vsaj znotraj ene službe. Želijo si, da bi se strokovnjaki znali vživeti vanje. V odnosih si želijo odkritosti in zaupanja, strah jih je, da bi jih odločitve strokovnjakov potisnile v nepredvidljive situacije in povzročile nenadzorovane posledice. Pogrešali so občutek varnosti. Po drugi strani smo v pogovorih s strokovnimi delavci in delavkami odkrili, da so tudi strokovnjaki pri delu pogosto doživljali podobne občutke nemoči in nelagodja. Ujeti v »institucionalizirane« oblike dela so bili v strategijah pomoči pogosto prisiljeni upoštevati logiko ponudnikov anonimiziranih »storitev«. Značilnost poklicev pomoči je, da smo v strukturi družbe uvrščeni na prvo raven upravljanja z državljani in državljankami. Nenehno smo pod pritiskom upravljavske mašinerije, v dvojni vlogi nadzornikov in nadzorovanih. Naše delo ni več delo z ljudmi, ampak je delo na »tekočem traku storitev«, ujeti smo v retorike menedžerizma, ekonomije, tehnokracije, formalizma, potrošništva in individualizma. Sistem pomoči in dostop do storitev določajo merila upravičenosti, statusi, cenzusi, »barantanje s stigmo« pa postane ena od strategij, ki se je uporabniki priučijo, ko so prisiljeni prevzemati raznovrstne nalepke/oznake, da so sploh deležni pomoči. Takšna pozicija lahko strokovnjake zapelje, da pozabijo na (samo)obvladovanje lastne pozicije moči, ki vabi v zatiranje navzdol – uporabnikov in uporabnic, sodelavk in sodelavcev in vseh drugih, ki so v manj privilegiranih družbenih skupinah. Vedno znova se moramo zato pri našem delu ustaviti in si zastaviti kantovsko vprašanje, kako naj razumemo lastno prakso, kaj s svojim delom povzročimo? Je mogoče z emancipatorskimi praksami dela z uporabniki ustvariti okolje, v katerem bomo lahko vsi doživeli občutek o lastni vrednosti?

Ključne besede: etika dela, potrebe uporabnikov, emancipatorne prakse

Vera Grebenc, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo

Kontakt: vera.grebenc@fsd.uni-lj.si

Integrirane službe na področju brezdomstva in uporabe drog

V Sloveniji na področju brezdomstva in uporabe drog nimamo veliko služb, ki bi integrirale socialnovarstvene in zdravstvene storitve, ugotavljamo pa potrebo po tem in uvajamo zametke takšnih rešitev, saj očitno spoznavamo, da bi bile potreben odgovor na obstoječe izzive s terena, o katerih poročajo nevladne organizacije in uporabniki sami.

Iz obstoječih študij lahko sklepamo, da ima integracija služb, ki so sicer razdrobljene in ločene, veliko prednosti, kolokacija služb lahko poveča sodelovanje med sektorji in njihovo učinkovitost. Govorimo lahko o različnih načinih integracije, v prispevku bom govorila o vertikalni in horizontalni, razložila pa bom tudi pristope kolokacije, sodelovanja in skupnega delovanja (zadnja je najintenzivnejša oblika integracije) Prednosti, ki jih študije najpogosteje omenjajo v povezavi z integracijo služb, so povezane z boljšimi možnimi izidi za posebej ranljive dele populacije, ki vstopa v sistem, mogoči sta upočasnitev učinka vrtljivih vrat in kakovostnejša oz. celovitejša zadovoljitev kompleksnih potreb, omenja pa se tudi večje zadovoljstvo zaposlenih in možne finančne prednosti.

Obstajajo pa tudi dileme, ki jih sproža integracija služb, npr. upoštevanje posameznega uporabnika kot ključnega pri obravnavi in njenem poteku; zagotavljanje anonimnosti, dilema dvojnega mandata in vprašanje tekmujočih in morebiti nezdružljivih diskurzov različnih strok.

Ključne besede: potrebe terena, kompleksnost potreb, integracija služb, koalicija sodelovanja, dileme

Špela Razpotnik, Univerza v Ljubljani, Pedagoška Fakulteta

Kontakt: spela.razpotnik@pef.uni-lj.si

Družba, struktura in politika: med normalizacijo in družbeno odklonskostjo posameznika

Odprta scena uživanja drog je družbeni pojav javnosti vidnega uživanja drog. Pogosto se pojavlja v mestnih središčih, mestnih parkih, zlasti v okolici glavnih železniških postaj. Uporabniki so po večini brezdomne osebe, lahko so v slabem fizičnem oziroma duševnem stanju. Odprta scena pa je pogosto tudi prostor prekupčevanja z drogami in drugih oblik kriminala (prostitucije, nasilja, odtujevanja ipd.). Sama vidnost pojava pa pogosto pritegne tudi druge skupine marginaliziranih ljudi, kot so prosilci za azil, migranti, »asocialni« mladi ipd.. Za te skupine so značilne, poleg omenjene marginaliziranosti, tudi družbena izključenost in s tem povezane težave z družbenimi strukturami (kazenski pregoni, pogosto nimajo dokumentov, zdravstvenega zavarovanja ipd.).

Za pojav odprtih prostorov uživanja drog so značilne tri razsežnosti (vidnost, velikost in prostor). Te neposredno vplivajo na tipologijo lokalnih odprtih scen uživanja drog (koncentrirane odprte scene, razpršene odprte scene in skrite scene). Oblika oziroma tip odprte scene pa vpliva na javno dojemanje in opredeljevanje resnosti problema in nastajanje predsodkov in stereotipov o uživalcih drog. Javna podoba uživalca drog pa kot bumerang vpliva na odnos do uporabnikov v službah, v katerih ta išče pomoč. Stalni izkušnji uporabnikov sta ujetost v pojav »vrtljivih vrat« in pošiljanje »od vrat do vrat«.

Oblika oziroma tip odprte scene vpliva ne samo na oblikovanje podobe uporabnikov drog, temveč tudi na »prioritetnost« oziroma »neprioritetnost« reševanja te težave. Bolj kot je odprta scena vidna in bolj kot je koncentrirana, večji je pritisk javnosti na lokalno in državno politiko, da problem razreši. V državah, kjer so o pojavu najprej poročali, so k reševanju problematike pristopali na različne načine. Nekatere države so problem reševale z represijo, a se je na koncu pokazala za neuspešno, saj se je pojav navadno samo še dodatno razširil ali pa celo razpršil. Druge države so se osredotočile na ulično in terensko zmanjševanje škode na samem kraju odprte scene, a je to povzročilo zgolj stagnacijo problematike. Pozitiven rezultat ukrepov je sicer bilo zmanjšanje okužb z virusom HIV in hepatitisi, a število predoziranj se ni zmanjšalo. Tisti ukrepi, ki so se pokazali kot najučinkovitejši, so bili kombinacija preprečevanja, zmanjševanja škode in zdravljenja. Ključno za izvajanje takih strategij pa je bilo sodelovanje med zdravstvenim in socialnim sektorjem ter policijo. Cilj takšnih politik in pristopov dela je usmerjen v sobivanje med državljani in uporabniki psihoaktivnih substanc ter v dolgoročno načrtovanje in skupno prizadevanje za dosego ciljev.

Ključne besede: odprta scena, značilnosti, uporabniki, tipologija, rešitve

Amra Šabić, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo

Kontakt: amra.sabic@fsd.uni-lj.si

Alenka Ugrin Vatovec, alenka.ugrin-vatovec@filantropija.org 13
Amra Šabić, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo, amra.sabic@fsd.uni-lj.si 21
Ana Sandu, Projekt „Frostschutzengel plus“, Gesundheitsförderung und Beratung für Wohnungslose, Berlin Nemčija, beratung@frostschutzengel.de 15
Ana Kralj, Maša Martić, ana.kralj@drogart.org, masa@drogart.org 7
Dokumentarni film De Regenbook Groep AMOC, Amsterdam in Društva Stigme, drustvo.stigma@siol.net 17
Eli Zamernik, Društvo Stigma, drustvo.stigma@siol.net 10
Ines Jaušovec, Društvo za pomoč in samopomoč brezdomcev Kralji ulice, ines.jausovec@kraljiulice.org 8
Jason Farrell, Project Officer - *European Initiative on HCV and Drug Use* Correlation - European Harm Reduction Network, c/o Foundation De Regenboog Groep, Amsterdam Nizozemska, jfarrell@correlation-net.org 16
Luka Mrak, Društvo ŠENT, Nova Gorica, luka.mrak@sent.si 11
mag. Žanin Čopi, strokovna vodja Društvo za pomoč odvisnikom in njihovim družinam SVIT Koper, drsvit@gmail.com 6
Martina Pesek, Damir Škrinjar, Nataša Verdinek, Javni zavod Socio, zasvojenosti.socio@gmail.com 5
Neva Faninger, Društvo Stigma, neva.vhstigma@gmail.com 9
Oleguer Parés, Public Health Agency of Barcelona, opares@aspb.cat 18
Simon Thilkjær Nicholson, Social Wolker, Mændenes hjem, Kopenhagen Danska, simon_nicholson6@hotmail.com 12
Špela Razpotnik, Univerza v Ljubljani, Pedagoška Fakulteta, spela.razpotnik@pef.uni-lj.si 20
Thomas Dusouchet, pharmacist and deputy director of Gaia, Pariz, Francija, thomas.dusouchet@gaiaparis.fr 14
Vera Grebenc, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo, vera.grebenc@fsd.uni-lj.si 19